

Aulin, Valborg (1860-1928)

Svensk tonsättare och pianist

Valborg Aulin var äldre syster till den framgångsrike violinisten och primarien i Aulin-kvartetten, Tor Aulin, som betydde så mycket för Stenhammar, både som vän, tonsättarkollega och tolkare av hans stråkkvartetter. Tor Aulin betydde antagligen mycket även för sin syster. Det verkar som om hon föredrog umgänget kring brodern framför samvaro med sina kvinnliga tonsättarkolleger.

Valborg Aulin fick en gedigen utbildning på Musikkonservatoriet i både pianospel och komposition. Som lärare hade hon bl.a. Hilda Thegerström, Herman Berens, Albert Rubenson och Ludvig Norman. Ett Jenny Lind-stipendium gjorde det möjligt för henne att studera för Nils W. Gade i Köpenhamn och för bl.a. Massenet i Paris. Hennes kompositioner omfattar främst körverk, sånger och pianoverk men hon skrev även två stråkkvartetter och en violinsonat.

I början av 80-talet spåddes hon en lysande framtid men kritiken blev efter hand allt mera reserverad. 1903 slutade hon att komponera och flyttade av okänd anledning till Örebro, där hon verkade som privat pianolärare och som pianist. Man har spekulerat över hennes misslyckande och har t.o.m. menat att ett alldagligt utseende och brist på utstrålning kunnat bidra. Man får här en påminnelse om det dilemma, som kvinnors utseende alltid tycks skapa även i våra dagar. Är man mindre attraktiv måste man vara extra duktig för att slå sig fram, men det måste man även om man är vacker, för att undvika insinuationen att framgången berott på utseendet.

När man lyssnar på det som finns utgivet av henne på skiva – musik som då den skrevs måste ha befunnit sig i frontlinjen, åtminstone i Sverige – framstår hennes obetydliga framgångar som tonsättare som närmast obegripliga.

Valborg Aulin, Sonat för piano och violin g-moll

1 Allegro 2 Larghetto 3 Tempo di Menuetto 4 Vivace

Violinsonaten finns tyvärr inte inspelad. Nedanstående kommentarer grundar sig enbart på partiturstudier. Första satsen har tydlig sonatform. Det kraftfulla huvudtemat presenteras omedelbart i violinen:

Allegro

Ett karakteristiskt bågformat motiv, som rytmiskt återkommer flera gånger, är markerat i notexemplet.

Ett överledningstema tas upp i violinen. Det leder till det korta huvudtemat i B-dur som presenteras i pianot i oktaver. Endast den lägre tonen i intervallet är utsatt:

violin

8.....

piano

Expositionen ska tas i repris. Genomföringen bearbetar huvudtemat. Man lägger särskilt märke till utvecklingen av det bågformade motivet i huvudtemat.

Återtagningen avstår från huvudtemat och börjar med sidotemat i G-dur, nu i violinen. I slutet hör man det karakteristiska, bågformade motivet upprepas några gånger innan ett G-durackord sätter punkt.

Den långsamma satsen, *Larghetto*, går i B-dur och har ABA-form. Violinen presenterar A-temat:

Den längre B-delen bjuder på ett kontrapunktiskt, 3-stämmigt samtal:

A-delen återkommer och avslutar satsen.

Den rörliga mellansatsen har menuettbeteckning. Den går i Ess-dur och har sedvanlig tredelad form med en Trio i mitten. Menuettdelen bjuder på mera av polyfon faktur:

I Trion i Ass-dur råder det inga tveksamheter om vem som har melodin. Violinen spelar temat till figurerade ackord i pianots vänsterhand:

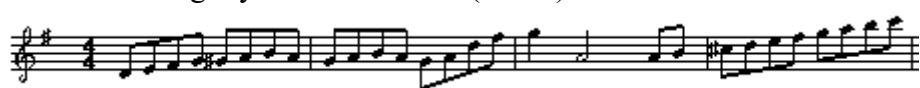

Satsen avslutas med menuettdelens återkomst.

Finalen, *Vivace*, i G-dur har sonatform. Det rörliga huvudtemat är förlagt till violinen:

En överledning mynnar i sidotemat (D-dur).

Expositionen har repristucken. Genomföringen är kort. I återtagningen leder huvudtemat direkt över i sidotemat.

Stråkkvartett F-dur

1 *Allegro con grazia* 2 *Intermezzo. Allegro con spirito e capriccioso*

3 *Andante espressivo* 4 *Finale. Allegro vivace*

1884

Kvartetten skrevs 1884 och inlämnades 1886 till Musikaliska konstföreningen. Den fick lovord av bl.a. Nils W. Gade och Johan Svendsen. Hennes kompositions lärare under många år, konservatoriedirektören Albert Rubenson, var emellertid kritisk och avrådde tryckning. När kvartetten trots detta publicerades 1888 var den icke desto mindre försedd med dedikation till Albert Rubenson! Den uruppfördes av Aulinkvartetten där brodern Tor var primarie.

Första satsen, *Allegro con grazia*, inleds med fyra tacters ackompanjemang innan första violinen tar upp det spänstiga och melodiska huvudtemat:

Man ska lägga märke till det punkterade motivet i andra takten, som kommer att få stor användning i satsen. Sidotemat, i medianten (A-dur), är vekt och klagande:

Till denna karaktär bidrar bl.a. de suckande septimaintervallen i de fyra första takterna. Expositionen ska tas i repris. Genomföringen börjar med sidotemat och bearbetar sedan de två temana växelvis. Återtagningen följer i stort expositionen. En coda byggd på huvudtemat avslutar.

Den andra satsen, *Intermezzo*, har scherzokaraktär både till uttryck och form och skiljer sig alltså från Brahms satser med samma beteckning. Beteckningen är *Allegro con spirito e capriccioso*. Temana är originella, inte minst det första som inleds med två överraskande ackord:

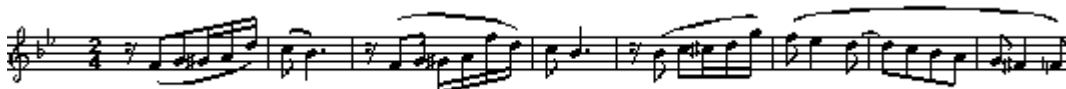

Trions första del är ett kort fugatoavsnitt, byggt på ett tema som börjar i cellon:

(Asteriskecknet i takt 3 och 4 markerar platsen för ett s.k. för-slag, liksom i näst sista notexemplet) Första delen återvänder, som vanligt utan repriser och avslutar satsen.

Den långsamma satsen, *Andante espressivo*, bjuder på många sköna melodier i Schumanns anda. Först hörs en dialog mellan violin 1 och cellon. Notexemplet visar violinstämman:

Sedan följer:

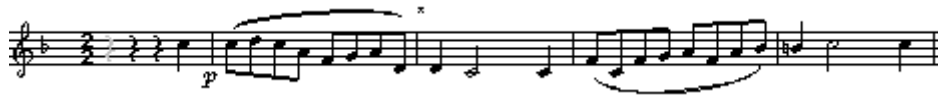

Första temat återkommer, men följs av ett våldsamt utbrott i forte, som stegras till fortissimo. Det har beteckningen *Più animato*. Även tema 2 återkommer. I slutet av satsen hör man reminiscenser av huvudtemat.

Sista satsen, *Finale. Allegro vivace*, har, liksom den första, sonatform. I expositionen presenteras tre teman. Det första utgör dux¹ i ett fugato:

Det andra, fortfarande i huvudgruppen, har en glättig stämning:

Det tredje, sidotemat, domineras av den punkterade rytmen:

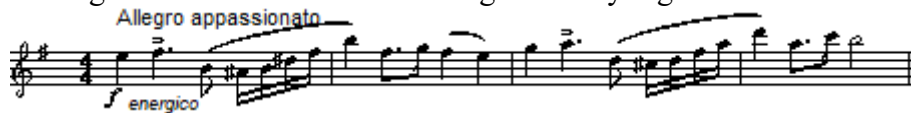
I genomföringen utvecklas fugato- och sidotemat. Återtagningen avstår från fugatotemat. Det återfinns i stället inramat av tema 2 i den försiktigt begynnande codan.

Stråkkvartett e-moll op 17

1 *Allegro appassionato* 2 *Andante con moto* 3 *Scherzo: Allegro con spirito*
4 *Finale: presto*
1889

Liksom F-durkvartetten bars e-mollkvartetten till dop av Aulinkvartetten 1890. Kanske dröjde det 100 år till nästa framförande; kvartetten framfördes i alla fall 1991 i Berwaldhallen av Talekvartetten. Ensemblen gjorde då också en inspelning av båda kvartetterna på Musica Sveciae. Kvartetten utgavs i tryck först 2005.

Valborg Aulins andra stråkkvartett har i stort samma upplägg som sin föregångare, men den långsamma satsen kommer här som nr 2. Första satsen inleds direkt med ett tema vars kärvhet till en del beror på den mångstämmiga fakturen med dubbelgrepp i samtliga stämmor. Temamelodin i sig låter betydligt lättsammare:

Sidotemat i G-dur är som väntat mindre bryskt:

Frasen med fjärdedelarna (markerad i notexemplet) får stort utrymme i genomföringen.

Expositionen ska i vanlig ordning tas i repris.

Genomföringen behandlar främst huvudtemats inledande takter och sidotemats fjärdedelsfras.

I återtagningen klingar sidotemat i E-dur. I codan kommer båda temana på nytt till tals, men nu i e-moll.

Andra satsen har tredelad form. De inramande A-delarna går i H-dur. A-temat hörs först efter fyra tacters inledning:

¹ Dux är benämningen på en fugas tema. Se Musikordlistan under Fuga.

B-delen går i ess-moll, en tonart som vid första anblick kan verka främmande. Men den är mediant² till H-dur eller om man så vill parallelltonart till dominattonarten (Fiss/Gess-dur)

Det tredelade scherzot bjuder på andra tongångar. Den inledande Scherzodelen dansar fram på lätta steg:

Trio-delen i mitten är mera burlesk (som också beteckningen antyder) med sina accenter i ”baktakt”:

Scherzodelen återkommer och en coda byggd på triotemat avslutar.

Finalen: Presto inleds med en 16 takters inledning byggd på det kommande huvudtemat. Detta släpps sedan löst i violin 1:

Temat bearbetas sedan i imitativ teknik innan en lång överledning förbereder övergången till sidotemat. Detta går i G-dur:

En ganska lång genomföring, 90 takter, bearbetar båda temana. Bl.a. finns ett fugato vars tema utgår från huvudtemat, men som mer liknar inledningsversionen än det egentliga temat. Det inleds i violan:

Återtagningen är förkortad och låter sidotemat klinga i E-dur. Codan, betecknad *Animato*, tar i huvudsak upp huvudtemat men ger i slutet en liten påminnelse om sidotemat.

² Mediant-tonarterna kallas de vars grundton ligger en stor eller lite ters över tonikan.